

U 2/2025 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta muutoksiksi yhteisen maatalouspolitiikan asetuksiin (EU) N:o 1308/2013, (EU) 2021/2115 ja (EU) 2021/2116 viljelijöiden aseman vahvistamiseksi elintarvikeketjussa

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle Euroopan komission 10 päivänä joulukuuta 2024 tekemä ehdotus muutoksista asetusten (EU) N:o 1308/2013, (EU) 2021/2115 ja (EU) 2021/2116 muuttamisesta viljelijöiden aseman vahvistamiseksi elintarvikeketjussa (COM (2024) 577 final) sekä ehdotuksesta laadittu muistio.

Helsingissä 6.2.2025

Maa- ja metsätalousministeri Sari Essayah

Neuvotteleva virkamies Pekka Sandholm

6.2.2025

KOMISSION EHDOTUS ASETUSTEN (EU) N:O 1308/2013, (EU) 2021/2115 JA (EU) 2021/2116 MUUTTAMISESTA VILJELIJÖIDEN ASEMAN VAHVISTAMISEKSI ELINTARVIKETJUSSA

1 Tausta

Komissio julkaisi 10.12.2024 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetusten (EU) N:o 1308/2013, (EU) 2021/2115 ja (EU) 2021/2116 muuttamisesta viljelijöiden aseman vahvistamiseksi elintarvikeketjussa (COM (2024) 577 final). Asetus (EU) n:o 1308/2013 on yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) alainen yhteinen markkinajärjestelyasetus. Asetus (EU) 2021/2115 on YMP:n strategisuunnitelma-asetus ja (EU) 2021/2116 taas YMP:n ns. horisontaaliasetus.

Ehdotuksen taustalla on keväällä 2024 käyty keskustelu YMP:n kehittämisestä viljelijäystävällisempään suuntaan ja yksinkertaistamisesta. Komissio julkaisi 15 päivänä maaliskuuta 2024 keskusteluasiakirjan, jossa se kertoi toimenpiteistä viljelijöiden aseman parantamiseksi elintarvikeketjussa. Komission ilmoittamiin toimenpidekokonaisuuksiin sisältyivät kohdennetut muutokset markkinajärjestelyasetukseen (EU) 1308/2013 sekä siihen liittyviin muihin YMP-asetuksiin. Maatalous - ja kalastusneuvosto tuki 26. maaliskuuta 2024 keskusteluasiakirjassa ilmoitettuja toimenpiteitä.

Euroopan komission 2024–2029 poliittisissa suuntaviivoissa korostetaan, että viljelijöillä on oltava kohtuulliset ja riittävät tulot ja että on korjattava olemassa olevia epätasapainoja markkinoilla, vahvistettava viljelijöiden asemaa ja suojeltava viljelijöitä sopimattomilta kauppatoivoilta.

Lisäksi EU:n maatalouden tulevaisuutta koskevassa strategisessa vuoropuhelussa vaadittiin parannuksia viljelijöiden asemaan arvoketjussa. Strategisen vuoropuhelun raportin johtopäätöksissä korostetaan, että markkinaolosuhteiden on mahdollistettava kohtuulliset tulot viljelijöille ja muille elintarvikeketjun toimijoille ja että elintarvikeketjun valtasuhteiden on oltava tasapainossa. Strategisen vuoropuhelun suositusten ensimmäinen luku käsittelee oikeudenmukaista ja kilpailukykyistä elintarvikkeiden arvoketjua, joka toteutuu vahvistamalla viljelijöiden asemaa elintarvikkeiden arvoketjussa. Suosituksissa viitataan erityisesti sopimuksiin, joiden osalta kehoitetaan tarkastelemaan tuotantokustannuksia ja hintoja koskevia tietoja olennaisina osina sopimusneuvotteluissa ja mahdollisuuteen aloittaa neuvottelut uudelleen, jos kustannukset nousevat poikkeuksellisesti.

Suosituksissa mainitaan myös sovittelumekanismien merkitys. Yhteistyön osalta suosituksissa ehdotetaan tuottajaorganisaatioiden ja tuottajaorganisaatioiden yhteenliittymien vahvistamista sekä niiden tunnistamisprosessin yksinkertaistamista ja niiden hyväksi kohdennettua tukea. Strategisessa vuoropuhelussa tunnistetaan, että kaikki kestävyys ulottuvuudet (taloudelliset, ympäristöön liittyvät ja sosiaaliset ulottuvuudet) ovat yhtä tärkeitä eurooppalaisille yhteiskunnille ja erityisesti maatalous - ja elintarvikejärjestelmille. Lisäksi strategisessa vuoropuhelussa tunnistetaan, että YMP:n olisi edistettävä myönteisiä ympäristö - ja sosiaalisia tuloksia ja tuettava kestävästä liiketoimintamallin monipuolistamista, esimerkiksi lyhyitä toimitusketjuja.

Strategisen vuoropuhelun raportin suositusten mukaisesti komissio näkee aiheelliseksi ryhtyä toimenpiteisiin viljelijöiden sopimusaseman vahvistamiseksi ja elintarvikeketjun toimijoiden luottamuksen palauttamiseksi.

2 Ehdotuksen tavoite

Nyt annetulla ehdotuksella komissio pyrkii siihen, että viljelijöillä on oltava kohtuulliset ja riittävät tulot ja että on korjattava olemassa olevia epätasapainoja, vahvistettava viljelijöiden asemaa ja suojeltava viljelijöitä edelleen sopimattomilta kauppatavoilta.

3 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Muutokset maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä annettuun asetukseen (EU) N:o 1308/2013

Komissio ehdottaa kaupallisia menettelyjä koskevia uusia vapaaehtoisia ilmaisuja. Tavoitteena on lisätä läpinäkyvyyttä ja termien luotettavuutta sekä estää termien väärinkäyttöä.

Ilmaisuja ”reilu” ja ”oikeudenmukainen” ja näitä ilmaisuja vastaavia ilmaisuja voitaisiin käyttää ainoastaan yksinään tai yhdessä muiden ilmaisujen kanssa tässä asetusehdotuksessa lueteltujen, markkinoille saatettujen alojen tuotteiden merkinnöissä, esittelyssä, mainosmateriaaleissa tai kaupallisissa asiakirjoissa. Näiden ilmaisujen käyttö edellyttää, että niitä käytetään ilmoittamaan ostajille tuotannon, jakelun tai markkinoille saattamisen nykyisiä järjestelyjä koskevista toimintamalleista, jotka edistävät ainakin viljelijöiden ja toimitusketjun ostajien välisten suhteiden vakautta ja avoimuutta, hintaa, jonka osallistuvat viljelijät pitävät kohtuullisena tuotteistaan sekä yhteisiä aloitteita, joilla pyritään yhteen tai useampaan Yhdistyneiden kansakuntien kestävä kehityksen tavoitteeseen.

Ilmaisuja ”lyhyt toimitusketju” saa käyttää ainoastaan yksinään tai yhdessä muiden ilmaisujen kanssa asetusehdotuksessa lueteltujen, markkinoille saatettujen alojen tuotteiden merkinnöissä, esittelyssä, mainosmateriaaleissa tai kaupallisissa asiakirjoissa. Ilmaisun käyttö edellyttää, että ostajalle ilmoitetaan tuotannon, jakelun tai markkinoille saattamisen toimintamalleista, joihin lukeutuu viljelijän ja tuotteen lopullisen kuluttajan välinen suora yhteys tai viljelijän ja tuotteen lopullisen kuluttajan välinen läheinen yhteys ja maantieteellinen läheisyys.

Ehdotuksen mukaan komissio voi antaa täytäntöönpanosäädöksiä, joilla tarkennetaan ilmaisuja koskevia ehtoja ottaen huomioon asiaankuuluvat kansainväliset standardit. Lisäksi komissiolla olisi valtuudet antaa delegoituja säädöksiä, joilla muutetaan ehdotusta lisäämällä muita termejä, jotka vastaavat termejä ”reilu” tai ”oikeudenmukainen”.

Komissio ehdottaa, että sekä maito- ja maitotuotealalla, sokeri että kaikilla muillakin aloilla toimitukset olisi katettava kirjallisella sopimuksella, kun voimassa olevan asetuksen mukaan jäsenvaltiot voivat päättää kuuluvatko toimitukset sen alueella kirjallisten sopimusten piiriin. Lisäksi maidon ja maitotuotteiden osalta sopimus edellytettäisiin aiemmasta poiketen ei ainoastaan raakamaidon toimituksista jalostajalle, vaan myös kaikista maitotuotteiden toimituksista kerääjälle, jakelijalle ja vähittäiskaupalle. Nykyisin toimitukset koskevat viljelijöiden tekemiä toimituksia, ehdotuksessa katettaisiin myös tuottajaorganisaatioiden ja niiden yhteenliittymien toimitukset. Jäsenvaltiot voivat päättää, että toimitus myös muilta kuin edellä mainituilta tahoilta edellyttää sopimusta.

Maidon ja maitotuotteiden sekä muiden alojen osalta sopimusta koskevat ehdot ovat pääpiirteissään nykyisen kaltaiset ja jäsenvaltiot voivat säätää tietyistä tarkennuksista.

Kirjallisiin sopimuksiin pitää edelleen sisällyttää mm. toimituksesta maksettava hinta, tuotteiden määrä ja sopimuksen kesto. Hinta voidaan määritellä joko kiinteänä tai sopimuksessa määriteltyjen tekijöiden perusteella. Uutena asiana komissio ehdottaa, että näiden tekijöiden on aina sisällettävä indikaattoreita, joissa tulisi heijastua markkinaolosuhteiden ja tuotantokustannusten muutokset. Jäsenvaltio voi kuten aiemminkin määritellä indikaattorit objektiivisin perustein. Lisäksi uusi ehdotus on myös yli kuuden kuukauden sopimuksiin sisältyvä tarkistuslauseke, johon viljelijät ja tuottajaorganisaatiot voivat vedota.

Komission ehdotuksessa esitetään myös poikkeukset, joissa sopimusta ei tarvita ja tilanteet, joissa jäsenmaa voi erikseen päättää, ettei sopimusta tarvita.

Ehdotuksen mukaan komissio voi antaa täytäntöönpanosäädöksiä, joissa säädetään tarvittavista toimenpiteistä sopimusehtojen ja niistä poikkeamisen yhdenmukaisen soveltamisen varmistamiseksi sekä toimenpiteistä, jotka liittyvät jäsenvaltioiden tekemiin ilmoituksiin kansallisen liikkumavaran käytöstä.

Komissio ehdottaa, että jäsenvaltioiden on perustettava sovittelumekanismi, joka ottaa käsiteltäväkseen tapaukset, joissa ei päästä yhteisymmärrykseen artikkelissa tarkoitetun sopimuksen tekemisestä tai tällaisen sopimuksen tarkistamisesta.

Komissio tarkentaa sokerijuurikkaan ostoehtojen osalta, että toimitussopimukset on tehtävä ennen toimitusta kirjallisesti tietyistä sokerijuurikkasmäärästä. Edelleen se katsoo, että toimitussopimusten kesto voi olla monivuotinen, mutta jos sopimus on voimassa vähintään kuusi kuukautta, sopimuksessa on oltava tarkistuslauseke, johon viljelijä, tuottajaorganisaatio tai tuottajaorganisaatioiden liitto voi vedota.

Komissio ehdottaa, että tuottajaorganisaatio voisi toimia yhdellä tai useammalla alalla ja luonnonmukaista tuotantoa harjoittava tuottajaorganisaatio yhdellä tai usealla luonnonmukaisen tuotannon alalla. Tuottajaorganisaatio muodostuu tuottajista ja se perustetaan viljelijöiden aloitteesta ja sen tulee olla viljelijäjäsenien kontrolloima. Myös ilman virallista tuottajaorganisaatioasemaa oleva tuottajaorganisaatio, kuten osuuskunta, voisi suunnitella tuotantoa, optimoida tuotantokustannuksia, saattaa markkinoille ja neuvotella maataloustuotteiden toimitussopimuksia jäsentensä puolesta niiden koko tuotannon tai sen osan osalta. Edellytys on, että tämä organisaatio kuitenkin täyttää markkinajärjestelyasetuksessa määritellyt tuottajaorganisaatioita ja sen hyväksyntää koskevat edellytykset.

Komissio esittää tuottajaorganisaatioille uusia mahdollisia tavoitteita, jolla ne voivat pyrkiä päämääräänsä. Näitä ovat aloitteiden toteuttaminen, joilla ne voivat edistää lyhyitä toimitusketjuja tai vapaaehtoisten ilmaisujen käyttöä, kuten esimerkiksi ilmaisut reilu ja oikeudenmukainen.

Komissio ehdottaa edelleen, että tuottajaorganisaation säännöissä voitaisiin määrätä jäsenten mahdollisuudesta olla suoraan yhteydessä ostajiin, jos tällainen suora yhteys ei vaaranna tuottajaorganisaation tavoitteita.

Edelleen komissio ehdottaa toimialaorganisaatioiden yhdeksi mahdolliseksi tavoitteeksi edistää vapaaehtoisten ilmaisujen käyttöä, kuten esimerkiksi ilmaisut reilu ja oikeudenmukainen.

Viimeisen YMP-uudistuksen yhteydessä asetukseen lisättiin artikla, joka koskee kestävyyttä edistäviä vertikaalisia ja horisontaalisia aloitteita. Artiklan mukaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kilpailusääntöjä koskevan 101 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta tiettyihin maataloustuotteiden tuottajien sopimuksiin, päätöksiin ja yhdenmukaistettuihin

menettelytapoihin, jotka liittyvät maataloustuotteiden tuotantoon tai kauppaan ja joiden tarkoituksena on soveltaa unionin oikeudessa tai kansallisessa lainsäädännössä asetettua tiukempaa kestävyysvaatimusta. Komissio ehdottaa sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyysvaatimukseen liittyviä kestävyystavoitteita lisättäväksi asetukseen. Näitä olisivat sellaisten pienten tilojen taloudellisen kannattavuuden tukeminen, jotka tukeutuvat pääasiassa perhetyöntekijöihin ja joilla on neuvoston asetuksen (EY) 1217/2009 2 artiklan 8 kohdassa määritelty standardituotanto, joka saa olla enintään 100 000 €; nuorien maataloustuotteiden tuottajien houkuttelu alalle ja tukeminen sekä työ- ja turvallisuusolosuhteiden parantaminen maatalous- tai jalostustoiminnassa.

Komissio ehdottaa edelleen, että jatkossa vakavien markkinahäiriöiden aikana EU:n maatalouden kriisitoimiin tarkoitetun ns. maatalousvarauksen varoja voisi käyttää myös tuottajaorganisaatioiden, niiden yhteenliittymien sekä toimialaorganisaatioiden kollektiivisiin toimiin, jotka määritellään jo nykyisin asetuksessa. Näihin lukeutuu mm. tuotteiden poistaminen markkinoilta, yksityinen varastointi ja tuotteiden muuntaminen ja jalostaminen.

Muutokset YMP:n strategiasuunnitelmia koskevaan asetukseen (EU) 2021/2115

Komissio ehdottaa korotettua EU:n taloudellista apua hedelmä ja vihannesalan tuottajaorganisaatioille, mikäli jäsenvaltion järjestäytymisaste alalla on alle 10 prosenttia, tietyissä tapauksissa nuorille ja uusille viljelijöille heidän tilansa osalta sekä menojen osalta, joihin vaikuttavat jäsenvaltioiden määrittelemät epäsuotuisat sääolot, luonnonkatastrofit, kasvitaudit tai tuholaisvahingot. Unionin korotettu tuki olisi näissä tapauksissa enintään 60–70 prosenttia tosiasiallisesti aiheutuneista menoista.

Komissio ehdottaa, että jäsenvaltio voisi päättää siirtää suorien tukien määrärahoistaan vuodesta 2025 alkaen enintään 6 % muiden alojen tuottajaorganisaatioiden toimintaohjelmien tukemiseen nykyisen 3 % sijaan.

Muutokset YMP:n horisontaaliasetukseen (EU) 2021/2116

Komissio ehdottaa, että maataloustukirahaston vuosittaisiin maatalousalan varauksen toimenpiteisiin lisätään asetuksen (EU) N:o 1308/2013 222 artiklan mukaiset toimenpiteet. Artiklan mukaan komission voisi antaa täytäntöönpanosäädöksiä siitä, että Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta tietyissä tilanteissa.

Voimaantulo ja soveltaminen

Komissio ehdottaa, että asetus tulee voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Kaupallisia menettelyjä koskevien vapaaehtoisten ilmaisujen osalta asetusta sovellettaisiin kahden vuoden päästä voimaantulosta. Maito- maitotuotealan sekä asetuksessa tarkoitettujen muiden alojen osalta asetusta sovellettaisiin 18 kuukauden päästä voimaantulosta.

4 Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteisiin

4.1. Oikeusperusta

Ehdotuksen oikeusperustana on yhteistä maatalouspolitiikkaa koskeva Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 42 artiklan ensimmäinen alakohta ja 43 artiklan 2 kohta, koska i) ehdotuksella muutetaan asetusta (EU) N:o 1308/2013, asetusta (EU) 2021/2115

ja asetusta (EU) 2021/2116, jotka kaikki perustuvat SEUT-sopimuksen 43 artiklan 2 kohtaan; ja ii) asetus (EU) N:o 1308/2013 perustuu myös SEUT-sopimuksen 42 artiklan ensimmäiseen alakohtaan, ja tämä ehdotus sisältää myös säännöksiä, joilla säännellään kilpailusääntöjen soveltamista jättämistä.

Ehdotukset käsitellään tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä Euroopan parlamentin kanssa. Neuvostossa päätökset tehdään määräenemmistöllä.

Valtioneuvosto pitää ehdotuksen oikeusperustaa asianmukaisena.

4.2. Toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaate

SEUT-sopimuksessa määrätään, että jäsenvaltiot ja EU hallinnoivat yhteistä maatalouspolitiikkaa yhteistyössä ja unionissa on käytössä yhteinen maatalouspolitiikka, jolla on yhteiset tavoitteet ja yhteinen täytäntöönpano. Muutettavat asetukset (EU) 2021/2115 ja 2021/2116 ja 1308/2013 ovat osa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan lainsäädäntökehystä. Näiden asetusten muutos voidaan tehdä ainoastaan EU:n tasolla.

Ehdotuksella muutetaan nykyisiä asetuksia vain siinä määrin kuin se on ehdottoman välttämätöntä asetuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Valtioneuvosto pitää ehdotuksia suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteiden mukaisena.

5 Ehdotuksen vaikutukset

Komissio ei ole tehnyt vaikutustenarviointia ehdotuksesta. Komissio perustelee tätä ehdotuksen kiireellisyydellä.

Vaikutukset toimijoille

Muutokset maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä annettuun asetukseen (EU) N:o 1308/2013

Komissio ehdottaa uusia kaupallisia menettelyjä koskevia vapaaehtoisia ilmaisuja. Ehdotus selkeyttäisi Suomessa toimijoiden kannalta näiden ilmaisujen käyttöä, mutta täysin yksiselitteisiin määrittelyihin esimerkiksi siitä, mikä on lyhyt toimitusketju, on vaikea päästä.

Komissio ehdottaa, että maito- ja maitotuotealalla kaikki maidon ja maitotuotteiden toimitukset olisi katettava kirjallisella sopimuksella. Samanlainen ehdotus koskee myös muita asetuksessa määriteltäviä aloja. Tämä ei Suomessa muuta tilannetta oleellisesti, koska kirjallista sopimusta on edellytetty elintarvikemarkkinalain 3 §:n mukaisesti jo nykyisellään. Elintarvikemarkkinalaissa määritellään myös seuraamuksista vaatimusten noudattamatta jättämisessä sekä mahdollisuudesta poiketa vaatimuksesta tuottajan kirjallisen ilmoituksen perusteella.

Ehdotuksen mukaan sopimukseen olisi sisällytettävä mm. sopimuksen kesto, jolloin sopimus voi olla joko määräaikainen tai toistaiseksi voimassa oleva siten, että sopimukseen sisällytetään irtisanomislauseke.

Edelleen ehdotuksen mukaan yli kuuden kuukauden sopimukseen tulisi sisältyä tarkistuslauseke, johon viljelijät ja tuottajaorganisaatiot voivat vedota. Ehdotuksen johdanto-osan perustelukappaleessa mainitaan, että yli kuuden kuukauden pituisiin sopimuksiin olisi

sisällytettävä tarkistuslauseke, jonka nojalla viljelijät, tuottajaorganisaatiot tai tuottajaorganisaatioiden yhteenliittymät voivat pyytää sopimuksen tarkistamista erityisesti silloin, kun hinta ei enää kata tuotantokustannuksia, ja irtisanoa sopimuksen, jos tällainen pyyntö hylätään. Muutos saattaisi vahvistaa viljelijöiden ja tuottajaorganisaatioiden asemaa elintarvikeketjussa. Tällä muutoksella saattaa voimaan tullessaan olla vaikutuksia sopimussuhteisiin myös muissa ketjun osissa. Esimerkiksi viljakaupassa sopimuksia tehdään pitkän ajan päähän sopimuksen solmimisesta ja sopimuksen avaaminen kesken sopimuskauden saattaisi sotkea markkinoiden toimintaa. Myös muiden maataloustuotteiden kaupassa tehdään pitkiä sopimuksia.

Elintarviketeollisuuden yritysten kannalta sopimuksista irtautuminen saattaisi lisätä elintarvikeyritysten toimintaympäristöön ennakoimattomuutta, jos viljelijä voi hintaristiriitilanteessa yksipuolisesti irtautua sopimuksesta.

Ehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden on perustettava sovittelumekanismi, joka ottaa käsiteltäväkseen tapaukset, joissa ei päästä yhteisymmärrykseen sopimuksen tekemisestä tai tällaisen sopimuksen tarkistamisesta. Ehdotus loisi epäselviin sopimustilanteisiin selkeän toimintatavan. Sokerijuurikkaan osalta (liite X) tällaista sovittelumekanismia ei ole ehdotettu.

Ehdotus tuottajaorganisaation mahdollisuudesta toimia jatkossa yhdellä tai useammalla maatalouden alalla mahdollistaisi jatkossa usealla eri alalla toimivien tuottajaorganisaatioiden perustamisen. Nykyisin tuottajaorganisaatio voi toimia vain yhdellä alalla. Ehdotuksen mukaan tämän on mahdollista myös luonnonmukaista tuotantoa harjoittavalle tuottajaorganisaatiolle. Ehdotus antaisi Suomessa uusia mahdollisuuksia ja lisäisi joustoa tuottajaorganisaatioille järjestää toimintaansa.

Komissio ehdottaa, että tuottajaorganisaatio mukaan lukien osuuskunta, voisi ilman hyväksyntää suunnitella tuotantoa, optimoida tuotantokustannuksia, saattaa markkinoille ja neuvotella maataloustuotteiden toimitussopimuksia jäsentensä puolesta niiden koko tuotannon tai sen osan osalta. Edellytys on, että tämä organisaatio täyttää tuottajaorganisaatioita ja sen hyväksyntää koskevat edellytykset. Tämä helpottaisi organisaatioiden jäsenten yhteistoimintaa, mutta jättäisi auki kysymyksen, kuka tässä tapauksessa varmistaisi tuottajaorganisaatiota ja sen hyväksyntää koskevat edellytykset.

Komissio esittää tuottajaorganisaatioille uutta mahdollista tavoitetta, jolla ne voivat pyrkiä päämääräänsä. Tämä tavoite on sellaisten aloitteiden toteuttaminen, joilla ne voivat edistää lyhyitä toimitusketjuja tai vapaaehtoisten ilmaisujen käyttöä, kuten esimerkiksi ilmaisut reilu ja oikeudenmukainen. Tämä antaa tuottajaorganisaatioille Suomessakin lisää valintamahdollisuuksia tavoitteidensa valintaan.

Komissio ehdottaa edelleen, että tuottajaorganisaation säännöissä voitaisiin määrätä jäsenten mahdollisuudesta olla suoraan yhteydessä ostajiin, jos tällainen suora yhteys ei vaaranna tuottajaorganisaation tavoitteita. Tämä lisäisi tuottajaorganisaatioiden ja niiden jäsenten valinnanvapautta.

Komissio ehdottaa toimialaorganisaatioiden yhdeksi mahdolliseksi tavoitteeksi edistää vapaaehtoisten ilmaisujen käyttöä, kuten esimerkiksi ilmaisut reilu ja oikeudenmukainen. Tämä antaisi toimialaorganisaatioille lisää valintamahdollisuuksia tavoitteidensa valintaan. Suomessa ei tällä hetkellä toimi toimialaorganisaatioita.

Komissio ehdotusta uusien kestävyystavoitteiden lisäämiseksi maataloustuottajien kestävyysopimuksiin voidaan pitää hyvänä erityisesti pienten tilojen ja nuorien

maataloustuottajien kannalta. Kestävyyttä edistävien vertikaalisten tai horisontaalisten aloitteiden edistämisestä ei kuitenkaan ole vielä kokemusta.

Komission ehdotus maatalousvarauksen käytön laajentamisesta tuottajaorganisaatioiden kriisinhallintatoimenpiteisiin lisäisi Suomessa joustoa kriisitilanteiden hallintaan.

Komission tarkennukset sokerijuurikkaan ostoehtojen osalta eivät muuttaisi tilannetta Suomen osalta merkittävästi, sillä Suomessa sopimukset tehdään jo nyt kirjallisina ja viljelyvuotta koskevana.

Muutokset YMP:n strategiasuunnitelmia koskevaan asetukseen (EU) 2021/2115

Komission ehdottamat muutokset tarjoaisivat hedelmä- ja vihannesalan tuottajaorganisaatioiden nuorille ja uusille viljelijöille mahdollisuuden tietyissä tapauksissa korotettuun EU:n taloudelliseen tukeen.

Muutokset tarjoaisivat myös Suomen hedelmä- ja vihannesalan tuottajaorganisaatioille jäsenvaltioiden määrittelemien epäsuotuisat sääolojen, luonnonkatastrofien, kasvitautien tai tuholaisvahinkojen osalta mahdollisuuden korotettuun EU:n taloudelliseen tukeen.

Komission ehdottama muutos tarjoaa myös jäsenvaltioille mahdollisuuden siirtää suorien tukien määrärahoistaan vuodesta 2025 alkaen enintään 6 % muiden alojen tuottajaorganisaatioiden toimintaohjelmien tukemiseen. Nykyisin on mahdollista siirtää enintään 3 %.

Muutokset YMP:n horisontaalasetukseen (EU) 2021/2116

Ehdotuksella ei ole suoria vaikutuksia toimijoille. Kyseessä on pitkälti tekninen muutos, jolla annetaan komissiolle mahdollisuuden antaa täytäntöönpanoasetuksia markkinoiden vakavien epätasapainotilojen aikana ja käyttää siinä yhteydessä maataloustukirahaston vuosittaista maatalousalan varausta.

Vaikutukset hallinnolle

Ehdotettujen muutosten toimeenpano ei edellytä Suomen CAP-suunnitelman muuttamista.

Muutokset maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä annettuun asetukseen (EU) N:o 1308/2013

Hallinnolle kustannuksia syntyisi ehdotuksessa mainitun sovittelumekanismin perustamisesta.

Ehdotuksesta ei selviä, kuka varmentaisi sellaisten tuottajaorganisaatioiden, joilla ei ole virallista tuottajaorganisaation asemaa, hyväksyntää koskevat edellytykset.

Muutokset YMP:n strategiasuunnitelmia koskevaan asetukseen (EU) 2021/2115

Ehdotuksella ei ole vaikutuksia hallinnolle.

Muutokset YMP:n horisontaalasetukseen (EU) 2021/2116

Ehdotuksella ei ole vaikutuksia hallinnolle.

Taloudelliset vaikutukset

Muutokset eivät vaikuttaisi Suomen CAP-suunnitelman linjattuun rahoitukseen, mutta Suomen niin päättäessä sillä voisi olla vaikutusta sen sisäiseen kohdentamiseen.

Komission mukaan ehdotuksella ei ole määrällisesti ilmaistavissa olevaa talousarviovaikutusta EU-tasolla.

Hallinnon kustannuksia saattaisi lisätä edellytetty sovittelumekanismin perustaminen.

Ehdotuksen mukaisista muutoksista aiheutuvat kustannukset katetaan julkisen talouden suunnitelmien ja valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen ja henkilötövuosimäärien puitteissa. Mahdollisista lisäresursseista linjataan tarvittaessa normaaliin tapaan julkisen talouden suunnitelmia ja valtion talousarvioita koskevissa päätöksentekoprosesseissa.

Lainsäädännölliset vaikutukset

Ehdotetut muutokset saattavat aiheuttaa jonkin verran muutoksia elintarvikemarkkinalakiin (1121/2018) tai lakiin maataloustuotteiden markkinajärjestelyistä (999/2012) ja mahdollisesti näiden nojalla annettuihin valtioneuvoston asetuksiin. Esimerkiksi kansallisesti olisi säädettävä toimivaltaisesta viranomaisesta sovittelumekanismille.

Ympäristövaikutukset

Ehdotuksella ei ole nähtävissä olevia ympäristövaikutuksia.

6 Ehdotuksen suhde perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksiin

Esityksessä ehdotetaan eräitä sopimuksen määrämuotoisuutta koskevia vaatimuksia. Nämä säännökset voivat olla merkityksellisiä perustuslain 15 §:n 1 momentissa säädetyn omaisuuden suojan ja 18 §:ssä säädetyn elinkeinovapauden kannalta. Määrämuotoisuutta koskevilla vaatimuksilla on tarkoitus suojata heikompaa sopimusosapuolta. Näin ollen ehdotetulla sääntelyllä arvioidaan olevan perustuslakivaliokunnan edellyttämä hyväksyttävä päämäärä. Valtioneuvoston arvion mukaan ehdotetulla sääntelyllä ei ole erityistä merkitystä Suomen perustuslain kannalta, eikä sillä rajoiteta perus- tai ihmisoikeuksien toteutumista.

7 Ahvenanmaan toimivalta

Suomessa lainsäädäntövalta jakautuu eri maatalouden ja maaseudun kehittämisen tukijärjestelmien osalta valtakunnan ja Ahvenanmaan maakunnan välillä. Ahvenanmaan itsehallintolain (1141/1991) 27 § 15 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluu muun muassa maataloustukirahastosta rahoitettavat Euroopan unionin kokonaan rahoittamat tukijärjestelmät ja markkinatoimet. Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövaltaa kuuluu puolestaan Ahvenanmaan itsehallintolain 18 § 15 kohdan mukaan maaseudun kehittämiseen eli maaseuturahastosta osarahoitettavat tukijärjestelmät. Näin ollen ehdotus kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

8 Ehdotuksen käsittely Euroopan unionin toimielimissä ja muiden jäsenvaltioiden kannat

Ehdotusta käsitellään maatalous- ja kalastusneuvostossa sekä sen alaisessa maatalouden erityiskomiteassa. Puheenjohtajavaltio Puola tavoittelee neuvoston yleisnäkemyistä asiasta puheenjohtajakaudellaan.

Käsittelystä Euroopan parlamentissa ei vielä ole tietoa. Todennäköisesti asia käsitellään maatalouden ja maaseudun kehittämisen valiokunnassa.

9 Ehdotuksen kansallinen käsittely

Asetusehdotus esiteltiin maatalous- ja elintarvikejaoston (EU18) kokouksissa 19.12.2024 ja 21.1.2025. Valtioneuvoston kirjelmä on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriössä. U-kirjelmäluonnosta on käsitelty (EU18) kirjallisessa menettelyssä 22.-24.1.2025.

10 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto näkee tärkeänä alkutuottajan sopimusaseman ja koko elintarvikeketjun tasapainon kehittämisen oikeudenmukaisempaan suuntaan. Valtioneuvosto pitääkin tervetulleena komission ehdotusta asetusmuutoksiksi viljelijän aseman parantamiseksi.

Kokonaisarvion perusteella valtioneuvosto katsoo, että komission ehdottamat asetusten muutokset ovat valtioneuvoston hyväksyttävissä. Valtioneuvosto katsoo kuitenkin, että muutosten toimeenpano olisi pidettävä hallinnollisesti keveänä ja toimeenpanon olisi nojattava pitkälti olemassa oleviin rakenteisiin.

Valtioneuvosto pitää kannatettavana sitä, että komissio ehdottaa uusia kaupallisia menettelyjä koskevia vapaaehtoisia ilmaisuja, mutta toteaa, että näiden ilmaisujen tulkinta yhdessä niiden valvonnan kanssa saattaa olla haasteellista. Jatkokäsittelyn aikana olisi hyvä saada lisätietoa komissiolta siitä, miten vapaaehtoisten ilmaisujen yhdenmukaisen käytön valvonta toteutetaan. Valtioneuvosto katsoo myös, että jatkokäsittelyn aikana vapaaehtoisten termien käytön ehtoja tulisi pyrkiä täsmentämään mahdollisimman yksiselitteiseksi.

Valtioneuvosto näkee periaatteellisesti kannatettavana komission ehdotuksen siitä, että useiden alojen tuotteiden toimitukset olisi pääsääntöisesti katettava kirjallisella sopimuksella ja sitä että yli kuuden kuukauden sopimukseen tulee sisältyä tarkistuslauseke, johon viljelijät ja tuottajaorganisaatiot voivat vedota. Kyseisen artiklan muotoilua tulisi kuitenkin tarkentaa vastaamaan paremmin asetuksen johdanto-osan tekstiä. Valtioneuvosto toteaa kuitenkin, että asiassa tulisi tarkemmin tutkia, antaisiko asetusehdotus viljelijälle tarvittaessa mahdollisuuden poiketa kirjallisen sopimuksen velvoitteesta, jos viljelijä niin haluaa. Valtioneuvosto toteaa edelleen, että tulisi tutkia, voitaisiinko ostaja velvoittaa aloitteentekijäksi kirjallisen sopimuksen solmimisesta. Valtioneuvosto toteaa myös, että sopimusehtoja koskevat säännökset kaipaavat tarkennusta.

Valtioneuvosto näkee myös hyvänä, että jäsenvaltioiden on perustettava sovittelumekanismi, joka ottaa käsiteltäväkseen tapaukset, joissa ei päästä yhteisymmärrykseen sopimuksen tekemisestä tai tällaisen sopimuksen tarkistamisesta.

Valtioneuvosto pitää hyvänä komission ehdottamaa muutosta siitä, että tuottajaorganisaatio voisi toimia yhdellä tai useammalla alalla ja että luonnonmukaista tuotantoa harjoittava tuottajaorganisaatio voi toimia yhdellä tai usealla luonnonmukaisen tuotannon alalla.

Valtioneuvosto katsoo, että komission ehdottama muutos siitä, että ilman virallista tuottajaorganisaatioasemaa oleva tuottajaorganisaatio, kuten osuuskunta, voisi suunnitella tuotantoa, optimoida tuotantokustannuksia, saattaa markkinoille ja neuvotella maataloustuotteiden toimitussopimuksia jäsentensä puolesta helpottaisi organisaatioiden

jäsenten yhteistoimintaa. Valtioneuvosto huomioi, että ehdotettu muutos jättää huomioimatta tuottajaorganisaatiota ja sen hyväksyntää koskevien edellytysten varmistamisesta vastaavan tahon ja menettelyn. Valtioneuvosto katsoo, että asia tulisi selventää jatkokäsittelyn aikana.

Valtioneuvosto tukee komission esitystä tuottajaorganisaatioille ja toimialaorganisaatiolle annettavista uusista tavoitteista, jolla ne voivat pyrkiä päämääräänsä.

Valtioneuvosto näkee hyvänä komission ehdotuksen siitä, että tuottajaorganisaation säännöissä voitaisiin määrätä jäsenten mahdollisuudesta olla suoraan yhteydessä ostajiin, jos tällainen suora yhteys ei vaaranna tuottajaorganisaation tavoitteita.

Valtioneuvosto tukee ehdotusta lisätä uusia sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyYTEEN liittyviä tavoitteita maataloustuottajien kestävyysopimuksia koskevaan artiklaan.

Valtioneuvosto katsoo myös, että komission ehdotus sokerijuurikkaan ostoehtojen tarkentamiseksi on hyväksyttävissä.

Valtioneuvosto kannattaa komission ehdotusta korotettuun EU:n taloudelliseen tukeen hedelmä- ja vihannesalan tuottajaorganisaatioiden nuorille ja uusille viljelijöille heidän tilansa menojen osalta sekä niiden menojen osalta, joihin vaikuttavat jäsenvaltioiden määrittelemät epäsuotuisat sääolot, luonnonkatastrofit, kasvitaudit tai tuholaisvahingot.

Valtioneuvosto katsoo, että komission ehdotus, siitä, että jäsenvaltio voisi päättää siirtää suorien tukien määrärahoistaan vuodesta 2025 alkaen enintään 6 % muiden alojen tuottajaorganisaatioiden toimintaohjelmien tukemiseen antaa jäsenvaltiolle lisää mahdollisuuksia päättää tukien kohdentamisesta.

Valtioneuvosto kannattaa maatalousalan varauksen käyttöönoton mahdollistamista markkinajärjestelyasetuksen 222 artiklassa tarkoitettujen tuottajien ja tuottajien muodostamien tiettyjen yhteenliittymien sellaisten yhteisten toimien rahoittamisessa, jotka kohdistuvat markkinahäiriöiden aiheuttamien tilanteiden vakauttamiseen. Valtioneuvosto kuitenkin huomauttaa, että maatalousalan varauksen kokonaismäärä (450 miljoonaa vuodessa) rajoittaa varauksen tosiasiallista vaikutusta maataloustuottajia kohtaavien erilaisten kriisien hoitamisessa.